

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Оцінювання результатів навчання української мови та мов національних меншин здійснюється на основі функціонального підходу до шкільної мовної освіти, яка має забезпечувати вміння учнів ефективно користуватись мовою як засобом пізнання, комунікації, високу мовну культуру особистості, сприяти формуванню її громадянської позиції та національної самосвідомості. Функціональний підхід передбачає таке співвідношення мовної теорії й мовленнєвої практики, за якого пріоритетним є розвиток навичок мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письма. Робота над мовною теорією, формуванням знань про мову підпорядковується інтересам розвитку мовлення учня.

В оцінюванні результатів навчання мови треба враховувати, що мова є не лише предметом вивчення, а й засобом вивчення інших предметів, що підвищує вимоги до рівня сформованості мовленнєвих навичок школярів.

Оцінювання результатів навчання мови здійснюється на основі:

- різнобічного мовленнєвого розвитку особистості;
- освітнього змісту навчального предмета, який розподіляється на чотири елементи - знання, уміння й навички, досвід творчої діяльності та досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу;
- функціонального підходу до шкільного курсу мови, який передбачає вивчення мовної теорії в аспекті практичних потреб розвитку мовлення.

Об'єктами перевірки й оцінювання є:

- мовленнєві вміння й навички з чотирьох видів мовленнєвої діяльності;
- знання про мову й мовлення;
- мовні вміння та навички;
- досвід творчої діяльності;
- досвід особистого емоційно-ціннісного ставлення до світу.

Оцінювання результатів мовленнєвої діяльності видозмінюється відповідно до її кожної окремої форми та здійснюється за такими критеріями:

І. Аудіювання (слухання та розуміння прослуханого)

Оцінюється здатність учня сприймати на слух незнайоме за змістом висловлювання після одного прослуховування. Це передбачає:

- а) розуміння комунікативної мети висловлювання, фактичного змісту, причинно-наслідкових зв'язків, теми й основної думки висловлювання,

виразально-зображувальних засобів висловлювання, стилю й типу мовлення прослуханого висловлювання;

б) оцінювання прослуханого.

II. Говоріння й письмо (діалогічне та монологічне мовлення)

Діалогічне мовлення

Оцінюється здатність учнів:

а) виявляти певний рівень обізнаності з теми, що обговорюється;

б) уміти складати діалог відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування; самостійно досягати комунікативної мети; використовувати репліки для стимулювання, підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету; дотримуватись теми, спілкування та норм літературної мови; демонструвати певний рівень вправності у процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, точність, емоційність тощо);

в) висловлювати власну думку з теми, яка обговорюється;

г) аргументувати висловлені тези, коректно спростовувати помилкові висловлювання співрозмовника.

Критерії оцінювання діалогічного мовлення

Рівень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
I. Початковий	1	Учень (учениця) підтримує діалог на елементарному рівні. Здебільшого він (вона) відповідає на запитання лише однозначними реченнями ("так" чи "ні") або уривчастими реченнями ствердного чи заперечного характеру
	2	Учень (учениця) відповідає на елементарні запитання короткими репліками, які лише частково реалізують комунікативну мету
	3	Учень (учениця) бере участь у діалозі за найпростішою за змістом мовленнєвою ситуацією, може не лише відповідати на запитання співрозмовника, а й формулювати деякі запитання; комунікативна мета досягається ним (нею) лише частково
II. Середній	4	Учень (учениця) бере участь у діалозі з нескладної за змістом теми, певною мірою досягає мети спілкування, його (її) репліки лише частково враховують ситуацію спілкування
	5	Учень (учениця) бере участь у діалозі за нескладною за змістом мовленнєвою ситуацією, дотримується елементарних правил поведінки в розмові, загалом досягає

		комунікативної мети, проте може відхилятися від теми, його (її) мовлення характеризується стереотипністю
	6	Учень (учениця) загалом досягає комунікативної мети в діалозі з нескладної теми, його (її) репліки в основному змістовні, відповідають основним правилам поведінки в розмові, нормам етикету, участь у діалозі здійснюється переважно за допомогою вчителя або співрозмовника, спирається на запропонований зразок
III. Достатній	7	Діалогічне мовлення учня (учениці) за своїм змістом спрямовується на розв'язання певної проблеми, загалом є змістовним, невимушеним; відстежуються елементи особистісної позиції щодо предмета обговорення, правила спілкування в цілому дотримуються, судження загалом самостійні й аргументовані, відхилення від теми, помилки в мовному оформленні реплік майже не трапляються
	8	Учень (учениця) загалом вправно бере участь у діалозі за ситуацією, що містить певну проблему, досягаючи комунікативної мети, висловлює судження й аргументує їх з допомогою загальновідомих фактів, у діалозі з'являються елементи оцінних характеристик та узагальнень
	9	Учень (учениця) самостійно складає діалог із проблемної теми, демонструючи загалом достатній рівень вправності й культури мовлення (чітко висловлює думки, уміє сформулювати цікаве запитання, дати влучну, змістовну відповідь, виявляє толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника), особиста позиція виражається порівняно нечітко, аргументація відзначається оригінальністю, самостійністю
IV. Високий	10	Учень (учениця) складає діалог за проблемною ситуацією, демонструючи належний рівень мовленнєвої культури, уміння чітко формулювати думки, обґрунтовуючи власну позицію, виявляє готовність уважно й доброзичливо вислухати співрозмовника, даючи йому можливість висловитись; дотримується правил мовленнєвого етикету; структура діалогу, мовне оформлення його реплік у цілому відповідають нормам
	11	Учень (учениця) складає діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми та визначивши проблему для обговорення, переконливо й оригінально аргументує свою позицію, співставляє різні погляди на той самий предмет, розуміючи при цьому можливість інших підходів до обговорюваної проблеми, виявляє повагу до думки іншого;

		структура діалогу, мовне оформлення його реплік відповідають нормам
	12	Учень (учениця) складає глибокий за змістом і досконалий за формою діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми та визначивши проблему для обговорення, демонструючи вміння уважно й доброзичливо вислухати співрозмовника, коротко, виразно, оригінально сформулювати свою думку, дібрати цікаві, влучні, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі й із власного життєвого досвіду, співставити різні погляди на той самий предмет, змінити свою думку в разі незаперечних аргументів іншого; дотримується правил поведінки й мовленнєвого етикету в розмові

Монологічне мовлення говоріння (усні переказ і твір);

Письмо (письмові переказ і твір)

Оцінюється здатність учня:

- а) усно чи письмово виявляти певний рівень обізнаності з теми, що розкривається;
- б) уміти будувати висловлювання певного обсягу, добираючи та впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаний або прослуханий текст, епізод із кінофільму, сприйнятий (побачений чи почутий) твір мистецтва, розповідь іншої людини тощо); урахувати мету спілкування, адресата мовлення; розкривати тему висловлювання; виразно відображати основну думку висловлювання, диференціюючи матеріал на головний і другорядний; викладати матеріал логічно, послідовно; використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови; додержуватись єдності стилю;
- в) виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти та враховувати можливість різних тлумачень тієї самої проблеми;
- г) виявляти певний рівень творчої діяльності, зокрема: трансформувати одержану інформацію, відтворюючи її докладно, стисло, вибірково, своїми словами, змінюючи форму викладу, стиль тощо відповідно до задуму висловлювання; створювати оригінальний текст певного стилю; аргументувати висловлені думки, переконливо спростовувати помилкові докази; викладати матеріал виразно, доречно, економно, виявляти багатство лексичних і граматичних засобів.

Критерії оцінювання монологічного мовлення

Рівень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів	Грамотність	
			Припустима кількість	Припустима кількість

			орфографічних і пунктуаційних помилок	лексичних, граматичних і стилістичних помилок
I. Початковий	1	Побудованому учнем (ученицею) тексту бракує зв'язності й цілісності, урізноманітнення потребує лексичне та граматичне оформлення роботи	15-16 і більше	9-10
	2	Побудоване учнем (ученицею) висловлювання характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребують збагачення й урізноманітнення лексики та граматична будова мовлення	13-14	
	3	Учневі (учениці) слід працювати над виробленням умінь послідовніше й чіткіше викладати власні думки, дотримуватися змістової та стилістичної єдності висловлювання, потребують збагачення й урізноманітнення лексики та граматична будова висловлювання	11-12	
II. Середній	4	Висловлювання учня (учениці) за обсягом складає дещо більше половини від норми й характеризується певною завершеністю,	9-10	7-8

		зв'язністю; розкриття теми має бути повнішим, ґрунтовнішим і послідовнішим; чіткіше мають розрізняватись основна та другорядна інформація; потребує урізноманітнення добір слів, більше має використовуватись авторська лексика		
	5	За обсягом робота учня (учениці) наближається до норми, у цілому є завершеною, тему значною мірою розкрито, проте вона потребує глибшого висвітлення, має бути увиразнена основна думка, посилена єдність стилю, мовне оформлення різноманітнішим	7-8	
	6	За обсягом висловлювання учня (учениці) сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний, але учневі ще слід працювати над умінням самотійно формулювати судження, належно їх аргументувати, точніше добирати слова й синтаксичні конструкції	5-6	
III. Достатній	7	Учень (учениця) самотійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами	4	

		самостійних суджень текст (у переказі - з урахуванням його виду), удаю добирає лексичні засоби (у переказі використовує авторські засоби виразності, образності мовлення), але ще має вдосконалювати вміння чітко висвітлювати тему, послідовно її викладати, належно аргументувати основну думку		5-6
	8	Учень самостійно будує достатньо повне (у переказі - з урахуванням його виду), осмислене висловлювання, у цілому ґрунтовно висвітлює тему, добирає переконливі аргументи на їх користь, проте ще має працювати над урізноманітненням словника, граматичного та стилістичного оформлення роботи	3	
	9	Учень самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст (у переказі - з урахуванням його виду); у цілому розкриває тему, висловлює основну думку (у переказі - авторську позицію); вдало добирає	1+1 (негруба)	

		лексичні засоби (у переказі використовує авторські засоби виразності, образності мовлення), проте ще має працювати над умінням виразно висловлювати особистісну позицію й належно її аргументувати		
IV. Високий	10	Учень самостійно будує послідовний, повний (у переказі - з урахуванням його виду) текст, ураховує комунікативне завдання, висловлює власну думку, певним чином аргументує різні погляди на проблему (у переказі зіставляє свою позицію з авторською), робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту	1	3
	11	Учень самостійно будує послідовний, повний текст (у переказі - з урахуванням його виду), ураховує комунікативне завдання; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших (у переказі враховує	1 (негруба)	2

		авторську позицію), уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, добирає переконливі докази для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю		
	12	Учень самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; аналізує різні погляди на той самий предмет, добирає переконливі аргументи на користь тієї чи іншої позиції, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; робота відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю та	-	1

		різноманітністю, стилістичною довершеністю		
--	--	--	--	--

III. Читання

Читання вголос

Оцінюється здатність учня:

- а) розуміти прочитане;
- б) читати з достатньою швидкістю, плавно, з гарною дикцією, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм;
- в) виражати з допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту авторський задум;
- г) пристосовувати читання до особливостей слухачів (ступеня підготовки, зацікавленості певною темою тощо).

Читання мовчки

Оцінюється здатність учня:

- а) читати незнайомий текст із належною швидкістю, розуміти й запам'ятовувати після одного прочитування фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему й основну думку, виражально-зображувальні засоби прочитаного твору;
- б) давати оцінку прочитаному.

IV. Оцінювання мовних знань і вмінь

Оцінюванню підлягають знання та вміння з мови, потрібні передусім для правильного використання мовних одиниць, а саме:

- а) розпізнавання, групування й класифікування вивчених мовних явищ;
- б) сполучування слів, доповнення й трансформація речень, добір належної форми слова, потрібної лексеми, відповідних засобів зв'язку між частинами речення, між реченнями у групі пов'язаних між собою речень тощо;
- в) розуміння значення мовних одиниць та особливостей їх використання в мовленні.

V. Оцінювання правописних (орфографічних і пунктуаційних) умінь учнів

Перевірці підлягають уміння правильно писати слова на вивчені орфографічні правила та словникові слова, визначені для запам'ятовування; ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації; належним чином оформлювати роботу.

